

**OGLEDNI MODEL INKLUZIVNE, MULTIDISCIPLINARNE,
INTEGRATIVNE I TEMATSKE NASTAVE KAO PRIMER
DOBRE PRAKSE**

**DEMONSTRATIVE MODEL OF INCLUSIVE,
MULTIDISCIPLINARY, INTEGRATIVE AND THEMATIC
TEACHING AS AN EXAMPLE OF GOOD PRACTICE**

Dragana D. Božinović

Srednja zanatska škola, Beograd

Inkluzivna nastava, u Republici Srbiji, uvedena je naglo, bez dovoljno znanja, sredstava i bez uvažavanja pozitivnih dotadašnjih iskustava u radu sa učenicima sa smetnjama. Nastavnici u redovnom sistemu nisu mogli da zamene defektologe u radu, a podrška pedagoških asistenata je izostala. Inkluzija, umesto da popravi situaciju za učenike sa smetnjama, neretko je dovođila do njihove izolacije u redovnom sistemu, gubitak mogućnosti socijalizacije, individualnog tretmana, osposobljavanja za životne veštine i drugo. Kreirajući ogledni program u Srednjoj zanatskoj školi, pošli smo od hipoteze da je moguće uvesti inkluzivni i integrativni model nastave koji će pružiti nivo vaspitno-obrazovnih ishoda koji odgovara različitim sposobnostima učenika i obezbeđuje dalji razvoj (napredak) kroz nastavni proces. Organizovana je ogledna tematska nastava i kroz istraživačke metode eksperimenta, analizom postignutih rezultata i anketom hipoteza je potvrđena.

Deo nastavnika i stručnih saradnika u Srednjoj zanatskoj školi za učenike sa smetnjama u razvoju i učenju, usaglasio je stav o tome koje kompetencije bi učenici trebalo da steknu tokom tematske nastave iz oblasti ekologije i napravio je dogovor o zajedničkim aktivnostima. Inkluzivna, integrativna i tematska nastava iz oblasti ekologije izvedena je tokom prve dve nedelje maja 2018/2019. godine sa 11 odeljenja. Širokom anketom koja je obuhvatila sve nastavnike i pratioce koji su učestvovali u ogledu, kvantitativnom i kvalitativnom analizom podataka, uspostavljanjem inicijalnog testa, završnog testa i testa kontrolne grupe dobili smo precizne podatke čijom smo analizom mogli da potvrdimo da su gorenavedeni vidovi nastave izuzetno podigli nivo postignuća kod svih učenika, harmonizovali su odnos između učenika nejednakih sposobnosti, a rad u školi sa smetnjama učinili efikasnijim i prilagođenijim svakom učeniku. Dokazali smo da je ovakav vid nastave ne samo od koristi u školama za učenike sa smetnjama, već i od velike pomoći u redovnom sistemu.

Ključne riječi: tematska, inkluzivna, multidisciplinarna, integrativna nastava

Inclusive teaching in the Republic of Serbia was introduced abruptly, without sufficient knowledge, resources and without respecting the positive previous experiences in working with students with disabilities. Teachers in the regular system could not replace special educators in their work, and the support of pedagogical assistants was lacking. Inclusion, instead of improving the situation for students with disabilities, often led to their isolation in the regular system, loss of opportunities for socialization, individual treatment, life skills training and more. Creating a pilot program in the Secondary Vocational School, we started from the hypothesis that it is possible to introduce an inclusive and integrative model of teaching that will provide a level of educational outcomes that meets different abilities of students and provides further development (progress) through the teaching process. Pilot thematic classes were organized and the hypothesis was confirmed through research methods of experiments, analysis of achieved results and survey. Some teachers and professional associates at the Secondary Vocational

School for Students with Developmental Disabilities agreed on the competencies that students should acquire during the thematic classes in the field of ecology and made an agreement on joint activities. Inclusive, integrative and thematic classes in the field of ecology were conducted during the first two weeks of May 2018/2019. with 11 departments. Extensive survey was included all teachers and assistants who participated in the survey and companions, quantitative and qualitative analysis of data, establishing the initial test, final test and control group test, we obtained accurate data whose analysis we could confirm that the above classes have greatly raised the level of achievement for all students, they harmonized the relationship between students of unequal abilities, and made work in a school with disabilities more efficient and adapted to each student. We have proven that this type of teaching is not only useful in schools for students with disabilities, but also of great help in the regular system.

Keywords: Thematic, inclusive, multidisciplinary, integrative teaching

UVOD

Rad pred vama, nastao je kao rezultat oglednog programa u Srednjoj zanatskoj školi održanog 2018. godine u cilju dobijanja empirijskih dokaza da je moguće uvesti inkluzivni i integrativni model nastave koji će pružiti nivo vaspitno-obrazovnih ishoda koji odgovara različitim sposobnostima učenika i koji obezbeđuje dalji razvoj (napredak) kroz nastavni proces. U tom cilju, organizovali smo oglednu multimedijalnu, integrativnu, inkluzivnu i tematsku nastavu iz oblasti ekologije, koja je održana tokom prve dve nedelje maja 2018. godine. Kako je ekologija, kao jedna od opštih i međupredmetnih kompetencija, ušla u opšte standarde postignuća učenika za kraj opšteg srednjeg i srednjeg stručnog obrazovanja, to je bila i dodatna odgovornost škole za njeno uspešno izvođenje.

Jedan broj nastavnika i stručnih saradnika usaglasio je stav o tome koje kompetencije bi učenici trebalo da steknu tokom tematske nastave iz oblasti ekologije i napravio je dogovor o zajedničkim aktivnostima. Ogledna nastava je realizovana sa 30 učenika, ali ostali učenici su pohađali nastavu po redovnom planu i programu koji je, takođe, uključivao tematsku nastavu iz oblasti ekologije, ali bez dogovora nastavnika o zajedničkim aktivnostima i zacrtanim ishodima za učenike. Cilj ogledne tematske nastave bio je da učenici koji nastavu pohađaju po IOP-u usvoje pojmove o elementima prirode: vazduhu, vodi i zemlji, kao i pojam čisto/prljava i nezagađeno/zagađeno. Za učenike trogodišnjih zanimanja bilo je predviđeno da pokažu aktivno znanje o 4 elementa prirode: vazduhu, vodi i zemlji i toploti, kao i da usvoje dodatna znanja o tome kako čovek ugrožava najvažnije prirodne elemente, o načinima na koji sami doprinosimo očuvanju prirode i o mogućnostima za reciklažu različitih materijala.

U biblioteci su se uoči tematske nastave održala i dva čitalačka časa na kojima je čitana bajka Džoni Jabukovo Seme. Bajka je opisivala verovanje američkih indijanaca o tome kako su nastale jabuke u Americi i o čoveku koji je posvetio svoj život sadnji jabuka, što je predstavljalo dobar izbor za podsticanje učenika da razmišljaju o biljkama i o našem odnosu prema njima.

Kao uvod u tematsku nastavu, u četvrtak 3. maja prikazan je kratkometražni animirani film „Loraks“ iz 1972. godine. Film se odlikuje jednostavnom radnjom, svedenim crtežima, privlačnom muzikom, a odrasli tu mogu pronaći finu ironiju i mešanje tragičnosti i humora. Loraks je ime bića koje govori „u ime drveća, jer drveće nema jezik kako bi moglo da nam se obrati“ i koje bezuspešno preduzima korake kako bi zaštitilo prirodu od gramzivog čoveka koji predstavlja parabolu za celo čovečanstvo. Film je ostavio veliki utisak na učenike koji su se javljali i učestvovali u diskusiji. Učenik A.Z. vrlo lucidno je zaključio da potrošačka kultura dovodi do izrabljivanja čoveka i prirode.

U petak 4. maja, Dragana Božinović, stručni saradnik bibliotekar, održala je ekološku radionicu „Neću isto – hoću čisto“ u kojoj su, pored učenika naše škole, učestvovali i učenici OŠ „Vasa Pelagić“ u pratnji defektologa Milene Vasić. Radionica je bila predviđena za sticanje osnovnih pojmova iz oblasti ekologije i podizanje svesti o povezanosti životne sredine i živih bića i direktno se nadovezivala na sadržaj filma koji je prikazan dan ranije. Učenicima je podeljen upitnik koji je spremljen sa namerom, ne da bude test znanja, već test koji će ukazati na pravac u kojem će se kretati cela tematska nastava i na najvažnije zaključke koje bi učenici trebalo iz nje da izvedu. Iako je test bio težak za većinu učenika, iskorišćen je kao zamajac za usvajanje znanja tokom naredne dve nedelje. Pitanja su bila osmišljena tako da su izdvajala suštinsko razumevanje odnosa živih bića i životne sredine. Učenici su dobili zadatak da popune upitnik. Posle toga je usledila radionica. Kao zaključak radionice, učenik I.P. prezentovao je svoju PP prezentaciju o ekologiji, a svi koji su želeli mogli su da je preuzmu u elektronskom obliku.

Radionica je započela razgovorom o tome ko je najbogatiji čovek na svetu. Učenici su smatrali da su to oni koji imaju mnogo novca, nakit, automobile. Usledio je eksperiment tokom kojeg su proveravali ko najduže može da izdrži bez vazduha. Ispostavilo se da niko od 30-tak prisutnih nije izdržao ni minut bez vazduha. Kroz diskusiju, učenici su došli do zaključka da je vazduh vredniji od svakog bogatstva. Posle toga učenici su podeljeni u tri grupe i svaka grupa dobila je zadatak da razmisli bez čega živi svet ne može da opstane. Zaključci su zapisivani na tabli i svi su komentarisali šta sve može da ugrozi prirodne elemente bez kojih živi svet ne može da postoji. Podsetili su se radnje filma „Loraks“ i povezali je sa radionicom.

Ponedeljak 7. maj bio je posvećen nastavi u prirodi. Nastavnici i pratioci sa učenicima obišli su reku Topčiderku i razgovarali o važnosti očuvanja voda. U nastavku je Dragana Božinović, uz pomoć nastavnika i pratilaca, održala radionicu u kojoj su učenici

bili podeljeni u 4 grupe i svaka grupa je predstavljala jedan element prirode: vazduh, vodu, zemlju i svetlost. Svaka grupa dobila je zadatak da predstavi svoj element u prvom licu i da objasni šta su postupci koji ih ugrožavaju i kako možemo pomoći da se priroda očuva. Ovaj izlet je ujedno bio i odlična vežba za učenike sa autizmom i kombinovanim smetnjama za osamostaljivanje i socijalizaciju.

Tokom izleta učenici su dobili sendviče i sokove. Od njih je traženo da papir u koji su bili zamotani sendviči stave u jednu torbu. Objasnjeno im je da to rade kako bi očistili iza sebe, smanjili seču šuma i da će naučiti da od tog papira naprave reciklirani papir na radionici Sofije Damnjanović.

U utorak 8. maja, Suzana Drobnyak održala je radionicu „Ilustrativno-demonstrativna metoda tematske nastave ekologija“ na kojoj je iskoristila iskustva učenika sa prethodnih događaja. Nastavnica je čas realizovala na kreativan način. Koristila je očigledna nastavna sredstva poput crteža, fotografija i crtanog filma na primeren način, prilagođavajući ih pojedinačnim osobenostima učenika. Kod verbalnih učenika insistirala je na kompletnom odgovoru strpljivo i podstičuće. Učenicima koji ne govore prezentovala je slikovni materijal i jasnim instrukcijama tražila od njih da joj pokažu traženo na slici. Na času je bio prisutan i faktor iznenađenja, ispod zalepljenog papira učenici pronalaze crteže koje u narednom koraku tumače, što kod mnogih izaziva pozitivnu emotivnu reakciju. Angažman nastavnice je vanredan budući da je sa većinom učenika u situaciji da radi individualno. Aktivnosti se bez obzira na rečeno, odvijaju u nizu uz utisak lakoće.

U sredu 9. i četvrtak 10. maja nastavnice Danica Gvozdenović i Milica Ivković održale su radionicu „Pravljenje tempera od ekoloških materijala“. Nastavnice na zanimljiv način demonstriraju pravljenje ekološke tempere uključujući u demonstraciju i učenike. U razmeri 1:1:1 mešaju so, vodu i brašno i nakon mućenja dodaju ekološke boje (upotrebljavaju se za torte i kolače). Učenici na recikliranom papiru prave otisak uz pomoć donjeg dela plastične flaše i viljuške i tako kreiraju vedre cvetne motive uz bojenje pozadine. Takođe boje motive voća. Na kraju drugog časa, sledećeg dana, formiraju raspevani pano. U beleženju aktivnosti učenika fotoaparatom učestvuje i personalni asistent. Učenici u ovoj grupi su različitih sposobnosti i umeća. Neki rade samostalno, a drugima obe nastavnice pružaju svesrdnu podršku. Interesantno je da su svi motivisani u aktivnostima i da u toku časa otvoreno izražavaju zadovoljstvo urađenim.

U sredu 9. maja Sofija Damnjanović je održala ogledni čas „Izrada ekološkog lepila za kaširanje“. Nastavnica je u okviru tematske nastave iz ekologije osmislila čas u kome je deci demonstrirala način pravljenja prirodnog, ekološkog lepila. Pomešala je brašno i vodu u određenoj razmeri kuvajući ih do odgovarajuće gustine, a zatim, nakon demonstracije upotrebe lepka za lepljenje knjigovezačkog materijala, pomagala

i kontrolisala učenike koji su ponovili isti postupak. U ostatak ukuvanog brašna sa vodom dodaje jaja i mleko i demonstrira, uz pomoć druge nastavnice, pravljenje palačinki. Od iste smese učenici na kraju časa, uz opšte zadovoljstvo, probaju palačinke. Pomenuto je krunski dokaz da je takvo lepilo bez štetnih posledica po zdravlje ljudi. Čas je kreativan a učenici motivisani prilikom rada.

U sredu 9. maja održana je i likovna radionica „Elementi prirode“ Jelene Jerković. Nastavnica je tokom časova radila sa učenicima prikaze elemenata prirode: drveća koje daje vazduh, vode koja je izvor života i plakate na kojima je prikazana zagađena i priroda koja je čista. Ovi radovi predstavljali su osnovu tematske izložbe koja je postavljena u biblioteci. Tokom radionice učenici su dobili zadatak da grupno predstavte četiri elementa prirode na jednom plakatu. Rad je bio zahtevan sa mnogo detalja. Nastavnica je podsticala učenike i pružala dodatna objašnjenja iz oblasti ekologije.

U četvrtak 10. maja nastavnica Sofija Damnjanović održala je radionicu za reciklažu papira. Radionica je izvedena u nizu preduzetih aktivnosti, na časovima i na izletu, u okviru tematske nastave iz ekologije. U početku su upućeni u način razvrstavanja otpada u tri kutije, a zatim u mogućnost da se od otpadnog papira pravi reciklirani. Predstavljen im je ranije napravljen proizvod, demonstrirana prva faza sečenja papira u trake i potapanja u vodu i srednja faza smese već natopljene vodom. Tu smesu prvo nastavnica, a učenici nakon nje, razvijaju na situ. Posle pomenutog postupka razvijene materijale ostavljaju da se osuše. Rezultat su čvrste folije rustičnog papira koji je vrlo dekorativan. Smesu sa nastavnicom nanose i na saksije i na taj način ih dekorišu sa mogućnošću ocrtavanja. Učenici su vrlo angažovani i motivisani kroz ceo proces rada.

U četvrtak 10. maja nastavnica Milena Šakić u okviru tematske nastave organizovala je čišćenje prilaza školi. Nastavnica je objašnjavala važnost čiste životne sredine i to je bila prilika za opušteno druženje sa učenicima. Učenici su na praktičnim primerima obnavljali svoja znanja koja su stekli tokom prethodnih dana. Nastavnica Zorana Radovanović je sa svojim učenicima zasadila različito cveće u saksije i od toga napravila veoma lep aranžman koji je deo postavke izložbe u biblioteci.

Nastavnica Zorana Radovanović napisala je inspirativnu priču iz perspektive učenika sa autizmom, koja više od svakog upitnika objašnjava važnost aktivnosti koje smo preduzimali tokom ogledne nastave.

Psiholog škole Marijana Ćirić pratila je aktivnosti i pisala izveštaje o njima, te smo tako uspeli da od dvonedeljne tematske nastave napravimo izveštaj o primeru dobre prakse u našoj školi. Nastavnica Zorica Sokolovski pripremila je film o oglednoj tematskoj nastavi iz ekologije.

Učenici Novinarske sekcije bili su angažovani tokom tematske nastave. K. R. se predstavila radom o reciklaži plastičnih flaša koje su poslužile kao saksije za sadnju bilja. Učenici su bili vrlo aktivni oko organizacije, koordinacije, dočeka gostiju.

Treba istaći pomoć pratilaca učenika, koji su sa velikim entuzijazmom učestvovali u planiranju i realizaciji svih aktivnosti kao podrška učenicima, ali i kao pomoć nastavnicima (obnavljanje naučenog, snimanje fotografija i beleženje događaja).

Tim za samovrednovanje učestvovao je tokom nastave u praćenju, izveštavanju i vrednovanju nastave.

METODE

Termin integrativna nastava, korišćićemo po definiciji koju je dala Veronica Boix Mansilla¹: "kada [studenti] mogu spojiti koncepte, metode ili jezike iz dve ili više disciplina ili utvrđenih područja stručnosti kako bi objasnili fenomen, rešili problem, stvorili proizvod ili postavili novo pitanje" oni pokazuju interdisciplinarno razumijevanje."²

Istraživanje je realizovano tokom prve dve nedelje maja školske 2017/18. godine. Podaci od zaposlenih nastavnika i pratilaca koji su učestvovali u oglednoj nastavi prikupljeni su anonimno na dobrovoljnoj bazi putem upitnika, neposredno po završetku ogledne nastave. Podaci od učenika su se ogledali u rezultatima inicijalnog i završnog školskog testa u formi otvorenih pitanja, kojim je utvrđen nivo njihovih postignuća tokom ogledne nastave, kao i testiranjem kontrolne grupe.

U cilju procene zadovoljstva nastavnika i pratilaca, traženo je da ocene Likertovom trostepenom skalom sopstveno zadovoljstvo oglednom nastavom u kojoj su imali učešće (tačno, delimično tačno i netačno). Podaci su obrađeni metodom deskriptivne statistike.

Test za učenike sadržao je 11 pitanja. Prva tri pitanja koja se odnose na to koliko čovek može da izdrži bez vazduha, vode i hrane nismo statistički obrađivali. Ova pitanja nisu postavljena radi procene znanja, već da bi učenici, posle različitih eksperimenata i aktivnosti (vežba ko može duže da izdrži bez vazduha, cveće koje je uvenulo kad ga nismo zalivali...) mogli da razumeju važnost životne sredine za živa bića i njihovu međusobnu povezanost.

---

¹ suosnivač projekta interdisciplinarnih studija na projektu "Project Zero"

² Boss, Suzie (2011). "Integrated Studies: A Short History"

UPITNIK ZA UČENIKE

Molimo vas da pažljivo pročitate upitnik i da odgovorite na ista na crti ispod svakog pitanja. Ovaj test se ne ocenjuje, već služi da procenimo koliko poznajete životnu sredinu koja nas okružuje.

1. Koliko čovek može da izdrži bez vazduha?

---

2. Koliko čovek može da izdrži bez vode?

---

3. Koliko čovek može da izdrži bez hrane?

---

4. Odakle se Beograd snabdeva vodom?

---

5. Koji su glavni razlozi zagađenja vode u Beogradu?

---

6. Šta je neophodno za život biljaka?

---

7. Odakle dolazi kiseonik koji udišemo?

---

8. Kada bi nestale sve biljke na svetu, da li bi životinje mogle da žive?

---

9. Da li su reke u Srbiji čiste?

---

10. Koji su glavni razlozi zagađenja vazduha kod nas?

---

11. Da li su hemikalije kojima se prskaju biljke štetne za čoveka?

Upitnik za nastavnike sadržao je 9 pitanja, a deseto pitanje je bilo vrednovanje na skali od 1 do 5.

UPITNIK ZA NASTAVNIKE

Drage kolege, molimo vas da pažljivo popunite ovaj upitnik za procenu tematske nastave iz oblasti ekologije. Vaši odgovori direktno utiču na način na koji ćemo u budućnosti sprovoditi tematsku nastavu. Odgovori će biti anonimni i korišćeni isključivo za statističku obradu.

Zaokružite odgovor sa kojim se slažete.

1. Lakše mi je da obrađujem nastavne jedinice tokom tematske nastave kada su ciljevi nastave jasno istaknuti.

Tačno	Delimično tačno	Netačno
-------	-----------------	---------

2. Zahvaljujući koordinaciji sa drugim nastavnicima i bibliotekom, bilo mi je lako da se nadovežem na nastavu koja je prethodila mom času.

Tačno	Delimično tačno	Netačno
-------	-----------------	---------

3. Smatram da je moj čas u okviru tematske nastave bio interesantiji učenicima zahvaljujući usklađivanju sadržaja nastavnih i vannastavnih aktivnosti sa kolegama i bibliotekom.

Tačno	Delimično tačno	Netačno
-------	-----------------	---------

4. Smatram da tematska nastava treba da bude organizovana na takav način da svi nastavnici i vannastavni segmenti budu kreativno uključeni u njenu realizaciju. (Nastava u prirodi, projekcija filma, radionice, rad na sekciji, gostovanja...)

Tačno	Delimično tačno	Netačno
-------	-----------------	---------

5. Smatram da je saradnja sa kolegama doprinela kreativnosti u realizaciji tematske nastave iz oblasti ekologije.

Tačno	Delimično tačno	Netačno
-------	-----------------	---------

6. Osećao/la sam zadovoljstvo u radu tokom tematske nastave zahvaljujući saradnji i koordinaciji sa kolegama.

Tačno	Delimično tačno	Netačno
-------	-----------------	---------

7. Učenici su lakše usvajali novo gradivo na mom času zahvaljujući zajedničkim aktivnostima koje su mu prethodile (prikazivanje filma, izlet, vodena radionica).

Tačno	Delimično tačno	Netačno
-------	-----------------	---------

8. Smatram da je priprema za tematsku nastavu iz oblasti ekologije zahtevala više istraživanja, kreativnosti i razgovora sa kolegama nego za prethodne tematske blokove.

Tačno	Delimično tačno	Netačno
-------	-----------------	---------

9. Uprkos dodatnom angažmanu, rado bih učestvovao/la na ovakav način u realizaciji tematske nastave u budućnosti.

Tačno	Delimično tačno	Netačno
-------	-----------------	---------

10. Tematsku nastavu iz oblasti ekologije ocenite brojem na skali od 1 do 5.

1 2 3 4 5

Molimo vas da svoje sugestije i komentare ostavite na sledećoj strani. Hvala.

UPITNIK ZA RODITELJE I PRATIOCE

Poštovani, molimo vas da pažljivo popunite ovaj upitnik za procenu tematske nastave iz oblasti ekologije. Vaši odgovori direktno utiču na način na koji ćemo u budućnosti sprovesti tematsku nastavu. Odgovori će biti anonimni i korišćeni isključivo za statističku obradu.

Zaokružite odgovor sa kojim se slažete.

1. Smatram da je tematska nastava iz oblasti ekologije bila interesantija učenicima zahvaljujući usklađivanju sadržaja nastavnih i vannastavnih aktivnosti.

Tačno	Delimično tačno	Netačno
-------	-----------------	---------

2. Smatram da tematska nastava treba da bude organizovana na takav način da svi nastavni i vannastavni segmenti budu kreativno uključeni u njenu realizaciju. (Nastava u prirodi, projekcija filma, radionice, rad na sekciji, gostovanja...)

Tačno	Delimično tačno	Netačno
-------	-----------------	---------

3. Smatram da je saradnja između nastavnika i biblioteke doprinela kreativnosti u realizaciji tematske nastave iz oblasti ekologije.

Tačno	Delimično tačno	Netačno
-------	-----------------	---------

4. Osećao/la sam zadovoljstvo u radu tokom tematske nastave zahvaljujući tome što sam i sam/sama mogao/mogla da doprinesem njenoj realizaciji.

Tačno	Delimično tačno	Netačno
-------	-----------------	---------

5. Učenici su lakše usvajali novo gradivo zahvaljujući koordinaciji različitih aktivnosti (prikazivanje filma, nastava u prirodi, vođena radionica...).

Tačno	Delimično tačno	Netačno
-------	-----------------	---------

6. Smatram da je priprema za tematsku nastavu iz oblasti ekologije zahtevala više istraživanja, kreativnosti i razgovora nego priprema za prethodne tematske blokove.

Tačno	Delimično tačno	Netačno
-------	-----------------	---------

7. Uprkos dodatnom angažmanu, rado bih učestvovao/la na ovakav način u realizaciji tematske nastave u budućnosti.

Tačno	Delimično tačno	Netačno
-------	-----------------	---------

8. Tematsku nastavu iz oblasti ekologije ocenite brojem na skali od 1 do 5.

1 2 3 4 5

Molimo vas da izdvojite aktivnosti koje su za vas bile najinteresantnije tokom tematske nastave iz oblasti ekologije. Svoje sugestije i komentare ostavite na sledećoj strani. Hvala.

REZULTATI

Obrada upitnika za učenike

Na početku tematske nastave iz oblasti ekologije učenici su popunjavali upitnik. Pitanja su bila osmišljena tako da je za većinu učenika bilo teško da dosegnu njihovu zahtevnost. To je učinjeno sa namerom, kako bismo mogli da izmerimo očigledna postignuća učenika na kraju tematske nastave. Testiranje smo sprovedli na reprezentativnom uzorku (15 naših učenika i 6 učenika iz kontrolne grupe iz druge škole). Na inicijalnom testu u kontrolnoj grupi je 16,67% učenika delimično zadovoljavajuće uradio upitnik, a 100% učenika naše škole nisu dali zadovoljavajući odgovor. Na kraju tematske nastave nismo imali testiranje kontrolne grupe. Za tim nije bilo potrebe, jer

smo procenjivali uspešnost ogledne nastave u našoj školi, dok kontrolna grupa nije imala tematski blok, te verujemo da bi njihovi rezultati bili isti ili različiti tek u okviru statističke greške.

U reprezentativnoj grupi učenika naše škole koji su radili kontrolni upitnik na kraju tematske nastave, 80% učenika postiglo je zadovoljavajući rezultat, a 20% učenika postigla su delimično zadovoljavajući rezultat.

Na 4. pitanje na inicijalnom testu 100% učenika nije dalo zadovoljavajući ili delimično zadovoljavajući odgovor, dok je na kraju tematske nastave zadovoljavajući odgovor dalo 100% učenika.

Na 5. pitanje na inicijalnom testu je 13,33%, a na kraju tematske nastave 86,67 učenika je odgovorilo zadovoljavajuće.

Na 6. pitanje na inicijalnom testu 16,67% je dalo zadovoljavajući odgovor, a njih 83,33% nije odgovorilo zadovoljavajuće. Na kraju tematske nastave njih 33,33% dalo je zadovoljavajući, a 66,67% učenika delimično zadovoljavajući odgovor,

Na 7. pitanje na inicijalnom testu 100% učenika nije dalo zadovoljavajući odgovor, dok je na završnom testu 73,33% učenika dalo zadovoljavajući odgovor, a 26,67% nezadovoljavajući.

Na 8. pitanje na inicijalnom testu, 100% učenika nije dalo zadovoljavajući odgovor. Na završnom testu 93,33% učenika dalo je zadovoljavajući odgovor.

Na 9. pitanje na inicijalnom testu, 16,67% učenika je zadovoljavajuće odgovorio, dok je na završnom testu zadovoljavajući odgovor dalo 86,67% učenika.

Na 10. pitanje 100% učenika nije dalo zadovoljavajući odgovor na inicijalnom testu, dok je 73,33% učenika na kraju tematske nastave dalo zadovoljavajući odgovor.

Na 11. pitanje 100% učenika nije dalo zadovoljavajući odgovor na inicijalnom testu, dok je 73,33% učenika dalo zadovoljavajući odgovor na kraju tematskog bloka iz oblasti ekologije.

Obrada upitnika za nastavnike

Upitnik za tematsku nastavu iz ekologije bio je podeljen onim nastavnicima koji su učestvovali u njenoj realizaciji. Od desetoro nastavnika i stručnih saradnika koji su učestvovali u zajedničkom pripremanju i realizaciji tematske nastave 10% je tematsku nastavu iz oblasti ekologije ocenio četvorkom, a 90% nastavnika peticom.

Na prvu tvrdnju 90% nastavnika odgovorilo je da se slaže sa tvrdnjom, a 10% da se ne slaže.

Na drugu tvrdnju 80% nastavnika je ocenila tačnom, 10% delimično tačnom, a 10% netačnom.

Na treću tvrdnju, 80% je ocenilo kao tačnu, a 20% kao delimično tačnom.

Četvrtu tvrdnju 100% nastavnika je ocenilo kao tačnu.

Petu tvrdnju 90% nastavnika je ocenila tačnom, a 10% delimično tačnom.

Šestvu tvrdnju 90% nastavnika je ocenilo tačnom, a 10% delimično tačnom.

Sedmu tvrdnju 90% nastavnika je ocenila tačnom, a 10% delimično tačnom.

Osmu tvrdnju 80% nastavnika je ocenila tačnom, a 20% delimično tačnom.

Devetu tvrdnju 100% nastavnika je doživelo kao tačnu.

Sugestije i komentari nastavnika:

- *Ovakav vid nastave interesantniji je učenicima jer izlazi iz okvira standardne nastave i pruža velike mogućnosti rada i istraživanja vezanih za zadatak temu.*
- *Ova tema je vrlo inspirativna u okviru mog predmeta zato što sam mogla da izađem iz okvira svakodnevne realizacije časa. Mogla sam da iskažem svoju kreativnost i smisao za nešto novo što kod učenika izaziva veliko interesovanje.*
- *Za mene je ova tematska nastava bila pravo osveženje. Zahvaljujući jasno postavljenim ciljevima i saradnji sa kolegama, mogla sam da ponudim mnogo više od onoga što bih inače mogla. Mislim da su učenici dobili mnogo više sadržaja nego što bi to bilo moguće sa klasičnom realizacijom nastave, a nastavnici su bili inspirisani da budu izuzetno kreativni.*

Obrada upitnika za roditelje i pratiocce

Tokom aktivnosti podršku je pružalo pet pratilaca, od toga tri pratioca su tematsku nastavu iz oblasti ekologije ocenila četvorkom, a dva peticom.

Prvu tvrdnju 100% pratilaca doživljava kao tačnu.

Drugu tvrdnju 100% pratilaca doživljava kao tačnu.

Treću tvrdnju 100% pratilaca doživljava kao tačnu.

Četvrtu tvrdnju 100% pratilaca doživljava kao tačnu.

Petu tvrdnju 60% pratilaca doživljavaju kao tačnu, a 40% kao delimično tačnu.

Šestvu tvrdnju 80% pratilaca doživljavaju kao tačnu, a 20% kao delimično tačnu.

Sedmu tvrdnju 100% pratilaca doživljavaju kao tačnu.

Sugestije i komentari roditelja i pratilaca:

- *Bilo je predivno i deca su uživala.*
- *Reciklaža papira je bila, pored nužnog teorijskog dela, vrlo praktična. Učenici su bili aktivni i na licu mesta su učestvovali u iskorišćavanju i pravljenju papira, kalupa od recikliranog papira, papirnog otpada koji je skupljen prilikom ranijih*

aktivnosti, prilično jasno prikazana. Poseta Topčiderskom parku zbog uključenja velikog broja odeljenja i nastavnika, što je pored osnovne teme školskog projekta bila i osnovna namera. Uvođenje inovacija i aktiviranje većeg broja nastavnika zbog osveženja standardnog školskog programa, čime bi se još više aktivirala deca i vezala za školu i sva dobra na obostrano zadovoljstvo. Nadam se da će se u nekoj sledećoj takvoj tematskoj aktivnosti angažovati veći broj nastavnika koji bi svojim stručnim znanjem povukli i veći broj đaka i učinili ovu školu lepšom i komfornijom.

DISKUSIJA

Tvrđnju „Smatram da tematska nastava treba da bude organizovana na takav način da svi nastavni i vannastavni segmenti budu kreativno uključeni u njenu realizaciju. (Nastava u prirodi, projekcija filma, radionice, rad na sekciji, gostovanja...)“ i tvrđnju „Uprkos dodatnom angažmanu, rado bih učestvovao/la na ovakav način u realizaciji tematske nastave u budućnosti“, 100% nastavnika ocenilo je kao tačnu. Jednoglasna ocena ovih tvrđnji kao tačnih, komentari roditelja i pratilaca i unapređenje znanja kod učenika ukazuju na potrebu promene školske paradigme. I ostale tvrđnje, nastavnici su u velikom procentu (90%) ocenili tačnom ili delimično tačnom – 10%, što ukazuje na izuzetno visok nivo motivacije nastavnika da primenjuju ovakav vid nastave kao alternativu zacrtanom radu po disciplinama ograničenom na 45 minuta trajanja časa, što predstavlja otežavajuću okolnost u radu s učenicima sa smetnjama. S druge strane, ovakav vid nastave pogoduje i darovitim učenicima. U takvom ambijentu, oni mogu da preuzmu inicijativu i da daleko prevaziđu predviđene ishode propisane planom i programom. I za nastavnike i za učenike bilo je blagotvorna mogućnost učestvovanja u kreiranju nastave, te su bili veoma motivisani da se njihovi predlozi realizuju u najvećoj mogućoj meri.

Za razliku od nastavnika koji su pretežno ocenili tematsku nastavu najvišom ocenom, kod pratilaca je nešto više onih koji su nastavu ocenili četvorkom. Jedan pratilac je podvukao to da je njegov učenik učestvovao samo na izletu, a ne i na drugim aktivnostima. Roditelji i pratioci veoma su pozitivno vrednovali aktivnosti tokom ogledne nastave i želeli bi da takvih aktivnosti bude mnogo više. Za njih je ogledna nastava iz ekologije bila pravi način realizacije nastave, osim primedbe da svi učenici nisu mogli da učestvuju u svim aktivnostima. S obzirom da je samo deo odeljenja učestvovao u svim aktivnostima tokom ogledne nastave, usled ograničavajućih okolnosti prilikom pravljenja rasporeda aktivnosti (školski raspored časova), činjenica je da nisu svi učenici bili uključeni u sve aktivnosti, te su i pratioci imali samo delimičan uvid u kompletan program. S druge strane, pratioci bolje uočavaju prednosti uključivanja učenika sa smetnjama u sve sadržaje tokom tematske nastave, jer za razliku od nastavnika koji su s učenicom tokom 45 minuta, imaju priliku da borave s učenicom tokom celog dana.

Direktno proporcionalno možemo posmatrati osećanje zadovoljstva kod nastavnika sa unapređenjem znanja kod učenika tokom ogledne nastave.

ZAKLJUČAK

U reprezentativnoj grupi učenika naše škole koji su radili kontrolni upitnik na kraju tematske nastave, 80% učenika postiglo je zadovoljavajući rezultat, a 20% postigli su delimično zadovoljavajući rezultat za razliku od inicijalnog testa na kome 100% učenika nije postiglo zadovoljavajuće ili delimično zadovoljavajuće rezultate. Ogledna nastava iz oblasti ekologije pokazala značajnom za unapređivanje znanja kod 100% učenika reprezentativnog uzorka. Najviši nivo zadovoljstva ovakvom vrstom nastave pokazuje 90% nastavnika, a 10% pokazuje visoki nivo. Nema nezadovoljstva oglednom nastavom kod ispitanog uzorka.

Verujemo da bi ohrabriranje škola za uvođenje oglednog bloka multidisciplinarnе, integrativne, tematske nastave značajno unapredilo znanje kod učenika i ojačalo kapacitete nastavnika za inicijativu u primeni novih nastavnih metodika.

LITERATURA

1. Aelterman, N., Vansteenkiste, M., Haerens, L., Soenens, B., Fontaine, J. R. J., & Reeve, J. (2019). Toward an integrative and fine-grained insight in motivating and demotivating teaching styles: The merits of a circumplex approach. *Journal of Educational Psychology*, 111(3), 497–521.
2. Berk L. (2005). Psihologija celoživotnog razvoja. Jastrebarsko: Naklada slap.
3. Đermanov, J. (2005) Vaspitanje interesovanja, Novi Sad : Savez pedagoških društava Vojvodine.
4. Đukić, M. (2003) Didaktičke inovacije kao izazov i izbor. Novi Sad: Savez pedagoških društava Vojvodine
5. Etnoantropološki problemi, (1), 251-267.
6. Frazee, Bruce M., Rudnitski, Rose A.(1995). *Integrated Teaching Methods: Theory, Classroom Applications, and Field-Based Connections*. NY : Delmar Pub.
7. Krnjaja, Ž. (2012). Igra kao susret: koautorski prostor u zajedничkoj igri dece i odraslih,
8. Kostović, S., Oljača, M., Đermanov, J. (2008). Paradigme u pedagogiji i učenje učenja. *Nauka, kultura i ideologija, naučni skup Banjalučki novembarski susreti, zbornik radova, Banja Luka: Filozofski fakultet, 263-277.*
9. Kostović, S., Milutinović, J., Zuković, S., Borovica, T., & Lungulov, B. (2011). Razvoj inkluzivne obrazovne prakse u školskom kontekstu. *Inkluzivnoobrazovanje: od pedagoške koncepcije do prakse (1–17)*. Novi Sad: Filozofski fakultet, Odsek za pedagogiju
10. McGhie-Richmond, D. (2010). Effective Teaching (SET) project: The relationship of inclusive teaching practices to teachers' beliefs about disability and ability, and about their roles as teachers. *Teaching and Teacher Education*, 26 (2), 259-266.

